

Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinden Vergi ve Kamu Bütçesi Finansmanı: Politika ve Öncelikler

Rabia Tuğba Eğmir¹

Özet

Kamu bütçesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi kapsamında önemli bir işleve sahiptir. Özellikle ekonomik, sosyal ve çevresel argümanların bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi, bütçe politikalarının çok yönlü bir dönüşüm zorunluluğunu oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak yeşil bütçeleme ve performans esaslı bütçeleme uygulamaları, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sağlanması bakımından kritik bir öneme sahip olmaktadır. Bu çalışmada kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından önemine değinilerek uluslararası uygulamalara yer verilmektedir. Çalışma kapsamında sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sağlanabilmesi için kamu bütçesinin finansman açığının kapatılması, mali disiplinin sağlanması, şeffaf ve hesap verilebilirliğin sağlanması gibi gereklilikler belirtilmektedir. Bunlara ek olarak uzun vadeli bütçe planlamalarının ve uluslararası finansman kaynaklarının temin edilmesine ilişkin işbirliklerinin sağlanmasının önemi vurgulanmaktadır. Sonuç olarak kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınmayla entegrasyonunun kapsamlı ve sistematik şekilde mali reformlarla desteklenmesi gerektiği belirtilebilir.

1. GİRİŞ

Günümüzde ekonomik büyüme, toplumsal refah ve çevresel sürdürülebilirlik gibi hedeflerde dengenin sağlanabilmesi için maliye politikası araçlarının belirtilen amaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, vergi sistemi ve kamu bütçesi salt makroekonomik istikrarı sağlamaya yönelik araçlar olmaktan ziyade aynı zamanda gelir dağılımında adaletin sağlanması, toplumsal kapsayıcılığın

1 Dr. Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Programı, regmir@aku.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-7073-7401

güçlendirilmesi ve çevresel sorumlulukların sağlanması bakımından da önemli bir işleve sahip olmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, maliye politikasının klasik kabul edilen amaçlarının yanı sıra ekolojik boyutların da bütüncül bir anlayışla dikkate alınmasını gerekli kılan bir anlayışa sahip olmaktadır. Bu doğrultuda vergilerin sadece kamusal finansman amacıyla sınırlı kalmayıp, çevresel sürdürülebilirliği ve yenilikçi yatırımları destekleyici şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca kamu bütçe politikalarının ise sürdürülebilir kalkınma amaçları gözetilerek oluşturulması gerekmektedir. Uluslararası düzeyde de sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli bir uygulama alanı bulduğu, bu doğrultuda vergi ve kamu bütçe finansman politikalarının belirlendiği söylenebilir. Bu çalışmada belirtilen önem göz önünde bulundurularak, vergi ve kamu bütçe finansmanının sürdürülebilir kalkınma ekseninde kapsamında incelenmesi ve buna yönelik çeşitli politika önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA İLİŞKİN TEORİK YAKLAŞIM

Sürdürülebilir kalkınma 20. yüzyılın sonunda özellikle ekonomik büyüme ile birlikte toplumsal kalkınmayı ele alan ekonomik bir yaklaşım olarak gelişmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Our Common Future isimli belgeye dayanmaktadır. Buna göre sürdürülebilir kalkınma, *gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan, bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma* şeklinde belirtilmektedir (World Commission on Environment and Development, 1987). Bu açıdan sürdürülebilir kalkınma, çevresel bir duyarlılığın yanında kuşaklar arası adaletin sağlanması yönlerinden de önem arz eden bir kamu politikası aracı olarak kabul edilebilir.

2000'li yıllardan günümüze uzanan süreçte Birleşmiş Milletler öncülüğünde sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası düzeyde bir politika aracı haline geldiği söylenebilir. 2015 yılında kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile birlikte çeşitli kalkınma hedefleri belirlenerek somut çerçevede belirtilmiştir. Kalkınma hedefleri kapsamında yoksulluğun azaltılması, eşitsizlikle mücadele, sağlık, eğitim, temiz enerji, iklim ve küresel barış gibi amaçlar yer almaktadır (United Nations, 2015). Bu bakımdan sürdürülebilir kalkınmanın çevre ekonomisi, ekoloji, sosyal politikalar ve kamu maliyesi gibi alanlarla doğrudan ilişkili olduğu belirtilebilir (Pearce ve Turner, 1989; Costanza vd. 1997). Sachs (2015) ise sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca çevresel olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, aynı zamanda küresel açıdan yoksullukla mücadele, insan haklarının korunması ve kalkınmanın finansman

modellerinin oluşturulması bakımından da dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma ile uzun vadeli mali sorumluluk, kamusal eşitlik ve hesap verilebilirlik ilkeleri çerçevesinde kamu bütçe politikalarının yapılandırılması gerektiği söylenebilir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ARACI OLARAK KAMU BÜTÇESİ VE VERGİ

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel koruma, kuşaklar arası kaynak dağılımında adalet ve sosyal dengenin sağlanması gibi ilkelerin yanı sıra ekonomik büyümeyi kapsayan bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir. Dolayısıyla kamu bütçesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sağlanması hususunda sadece finansman aracı olmayıp aynı zamanda toplumsal taleplerin, politika yönetiminin ve kamusal amaçların gerçekleştirilebildiği bir yönetim aracı olmaktadır. OECD (2020)'de kamu bütçe tahsisinin kamu yararının gerçekleştirilmesinde önemli bir yeri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kamu bütçelerinin sürdürülebilir kalkınma planlarına uygun bir şekilde hazırlanmasının, kamu harcamalarının çevresel, sosyal ve ekonomik yönden analiz edilebilmesine imkân sağlayacağı vurgulanmaktadır. IMF (2019) sürdürülebilir kalkınmaya yönelik finansmanın sağlanmasında kamu maliyesinin önemli bir yeri olduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan bütçeleme sürecinde planlama, uygulama, raporlama ve denetim aşamalarının sürdürülebilir kalkınma planlarıyla uyumlu bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca IMF tarafından kamu bütçe süreçlerinin sadece mali disiplin açısından değil aynı zamanda sosyal ve çevresel hedefler doğrultusunda da gerçekleştirilmesinin gerekliliği belirtilmektedir.

Altınöz (2015), Avrupa Birliği ve Türkiye için sürdürülebilir kalkınma araçlarının kamu bütçesi içerisindeki payının artmakta olduğunu ve ilerleyen dönemlerde bütçenin büyük bir kısmının bu doğrultuda hazırlanabileceğini belirtmektedir. Bu bakımdan bütçenin harcama ve gelir kalemlerinin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda yapılandırılması önem arz etmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından gelir dağılımında adaletin sağlanması bakımından önem arz eden doğrudan vergiler, çevresel zararları azaltmayı amaçlayan karbon vergileri ile tüketim harcamalarına yöne veren dolaylı vergilerin sürdürülebilir kalkınma politikalarının boyutunu güçlendiren vergi politika aracı olarak kullanılabilmesi belirtilmektedir (UNDP, 2022). Ayrıca çocuklara yönelik transferler, yaşlı ve engelli bireylere sağlanan sosyal destek gibi uygulamalar da kamu bütçesinin sosyal kalkınma açısından önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Hege, Brimont ve Pagnon (2019) yapmış oldukları çalışmada sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin

kamu bütçesine ilişkin entegrasyonunu irdeleyerek, bu süreçte özellikle siyasi desteğin yetersiz olduğunu belirtmektedir.

3.1. Kamu Bütçesinin Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Katkısı

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kamu bütçesinin önemli bir araç olarak kullanılabileceği belirtilebilir. Bütçe politikaları aracılığıyla kamu kaynakları, toplumsal refah ve çevre koruma gibi amaçlar doğrultusunda kullanılabilmektedir. Bu kapsamda kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınmaya olan etkisi insan sermayesinin geliştirilmesi, ekolojik devamlılığın sağlanması ve sosyal açıdan gelir eşitsizliğinin azaltılması gibi amaçlar bakımından değerlendirilebilir.

3.1.1. İnsan sermayesinin geliştirilmesi

İnsan sermayesinin geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın en temel unsurlarından biridir. İnsan sermayesi, bireylerin bilgi, beceri, sağlık, eğitim ve üretkenlik düzeylerini esas almaktadır. Bu açıdan kamu bütçesi kapsamında eğitim ve sağlık harcamaları, insan sermayesinin gelişimine katkı sağlayarak toplumsal refahı desteklemektedir. Bu durumla ilgili olarak Psacharopoulos ve Patrinos (2018) kamu bütçesi kapsamında eğitim harcamalarına ayrılan paydaki artışın düşük ve orta gelirli ülkelerde uzun vadede ekonomik büyümeyi artış yönünde desteklediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte sağlık harcamalarındaki artışın da benzer şekilde bireylerin yaşam kalitesini ve işgücü verimliliğini arttırdığı belirtilmektedir. Patel ve Annapoorna (2019) Hindistan özelinde yaptıkları çalışmada kamu harcamalarının insan kaynakları üzerindeki etkisini ele almıştır. Çalışma sonucunda kamu eğitim harcamalarının insan kaynaklarının geliştirilmesi bakımından önemli bir yeri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Avcı (2022), kamu eğitim ve sağlık harcamalarının insani gelişmişlik düzeyini arttırdığını ifade etmektedir. Eğmir (2019: 62-63) ise kamu bütçesinde eğitime ayrılan payın doğru reformlar ile desteklenerek işlevsel hale getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

3.1.2. Ekolojik Devamlılığın Sağlanması

Kamu bütçe politikaları sürdürülebilir kalkınma açısından ekolojik devamlılığın sağlanmasında önemli bir araç olarak kullanılabilmektedir. Bu kapsamda özellikle yeşil bütçeleme, kamu harcamalarının çevresel etkileri ve doğal kaynakların korunması gibi çevresel faktörler göz önünde bulundurularak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır (Tepekule ve Köslü, 2023: 374). Gonguet vd (2021: 2) yeşil bütçelemeyi kamu gelir ve giderlerinin iklim ve çevre politikaları ile uyumlaştırılması

şeklinde ifade etmektedir. Lenschow (2002: 19) ise sürdürülebilir kalkınma açısından çevre politikalarına yönelik entegrasyonun önemli bir aşama olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda kamusal kaynakların çevresel sürdürülebilirliği destekleyici yönde kullanımı, karbon emisyonlarının azaltılması ve doğal kaynakların korunması gibi uygulamalar yeşil bütçeleme kapsamında yer almaktadır (Tepekule ve Köslü, 2023: 401-402).

Yeşil bütçeleme, ekonomik büyüme ile ekolojik sürdürülebilirlik arasında bir denge unsuru olarak nitelendirilebilir. Ayrıca performans esaslı bütçeleme sisteminin yeşil bütçelemeye ilişkin etkinliği arttırdığı söylenebilir. Performans esaslı bütçeleme sistemi, kamu harcamalarının çıktılarına ve çevresel etkilerine odaklanarak kaynakların verimli kullanılmasını sağlamaktadır (Pollitt ve Bouckaert, 2017). Bu açıdan yeşil bütçelemenin mali sürdürülebilirliğe de katkısı olmaktadır (Avcı, 2022: 887-888). Bunlara ilave olarak kamu bütçe politikalarının gelir ve harcama kalemleri, çevre politikaları gözetilerek oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda ekolojik açıdan zararlı olabilecek faaliyetlerin caydırılması ya da azaltılmasına yönelik vergi vb. bütçe gelirleri arttırılarak çevreye ve insan sağlığına duyarlı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Kohlhaas, 1999: 23-24). Dolayısıyla yeşil bütçeleme, kamu bütçesinin gelir ve harcama kalemlerini kapsayan ve bunları sürdürülebilir politika hedefleri doğrultusunda kullanılmasını sağlayan bir uygulama olarak belirtilebilir (Schlegelmilch, 1999: 30). Bu açıdan ekolojik sürdürülebilirliği hedef alan kamu bütçe politikaları çevresel performansı güçlendirmekle kalmayıp aynı zamanda şeffaflık, hesap verebilirlik ve kuşaklar arası adaleti de katkı sağlamaktadır.

3.1.3. Gelir Eşitsizliğinde Azalma

Gelir eşitsizliğinin azaltılması ve sosyal yönden adaletin sağlanması bakımından kamu bütçe politikalarının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Akbey ve Uslu (2021: 1030) Türkiye örneğinde 1990-2019 dönemlerinde yapmış oldukları bir çalışmada kamu bütçe harcamalarındaki %1 düzeyindeki artışın ekonomik kalkınmayı %0.03 oranında arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Buna göre kamu bütçe harcamalarının ekonomik kalkınmayı olumlu etkilediği ve bunun da gelir eşitsizliğini azalttığı söylenebilir. Guerro ve Castaneda (2023: 988) yaptıkları çalışmada kamu bütçesinin yoksulluğun azaltılması ve gelir eşitsizliğinin azaltılması açısından önemli bir etkisinin olduğunu belirtmektedir. Ayrıca ilgili çalışmada kamu harcamalarının gelir eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik etkisinin sadece harcama miktarına bağlı olmadığını stratejik yönden doğru kullanılmasına da bağlı olduğu vurgulanmıştır. Jianu (2020) Avrupa Birliği ülkelerinde sağlık ve eğitim harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada,

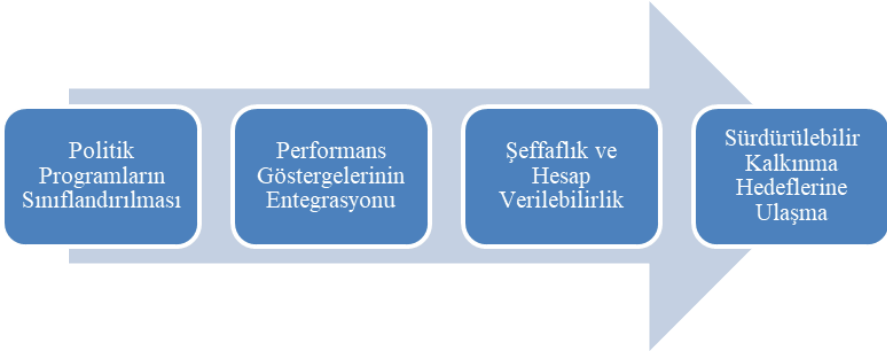
eğitim ve sağlık gibi sosyal nitelikli harcamaların arttırılmasının ve vergi politikalarının etkili bir şekilde düzenlenmesinin gelir dağılımında iyileşme sağlayarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir etkisinin olacağı belirtilmektedir.

3.2. Kamu Bütçesinin Sürdürülebilir Kalkınmayla Entegrasyonu

Sürdürülebilir kalkınma, kuşaklar arasında adil kaynak dağılımı, toplumsal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik gibi çok yönlü bir kalkınma şekli olarak belirtilebilir. Dolayısıyla kamu bütçesi salt kaynak tahsis aracı olmayıp, kamu müdahalesinin stratejik olarak uygulanabildiği ve öncelikli politikalara yönlendirilebildiği bir araç olarak da kullanılabilmektedir. Bu bakımdan kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle yapısal olarak uyumlaştırılması, kamu mali yönetiminde önemli adım olarak değerlendirilebilir. Bununla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için kamu maliyesinin şeffaf ve sistematik bir şekilde yapılandırılması gerektiğini belirtmektedir (UNDP, 2020).

Kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınma ile uyumunun sağlanmasında üç temel özelliğin öne çıktığı belirtilebilir. Bunlar politik programların sınıflandırılması, performans göstergelerinin entegre edilmesi ve şeffaflık sağlanması şeklinde sınıflandırılabilir. Politik programların sınıflandırması sürecinde her bütçe kaleminin tespiti sağlanarak ilgili hedeflerle ilişkilendirilir. Performans göstergelerinin entegre edilmesinde bütçeleme sürecinde yalnızca tahsis edilen kaynak miktarına değil aynı zamanda bu kaynakların çıktılarına da odaklanılır. Bu açıdan bütçe yönetiminde kaynakların sosyal ve çevresel sonuçları da izlenebilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu kamu bütçesinde etkinlik sağlamanın şeffaf ve hesap verilebilir bütçeleme sürecini kapsadığı ifade edilebilir. Böylelikle bütçe sürecinde kaynak kullanımı sorgulanabilmekte ve performans sonuçları ise kamuoyu ile paylaşılabilir (OECD, 2020).

Şekil 1: Kamu Bütçesinin Sürdürülebilir Kalkınmayla Uyum Aşamaları

Not: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Kamu bütçesinin sürdürülebilir kalkınmayla uyumuna ilişkin olarak mali disiplin, toplumsal refah ve çevresel sorumluluk gibi amaçların esas alındığı söylenebilir. Ayrıca kamu bütçelemesiyle ilgili olarak yalnızca bütçeleme tekniklerinin değil aynı zamanda kamu mali yönetiminin ve yönetim biçiminin de sürdürülebilir kalkınma kapsamında yapılandırılmasının gerektiği belirtilebilir.

3.3. Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Vergi ve Kamu Bütçesi Finansman Yönetimi

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında kamu finansman yönetiminin etkili bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda kamu kaynaklarının salt artırılması değil aynı zamanda verimli ve adil bir kaynak dağılımının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca Torre vd. (2024) kamu harcamalarının finansal planlaması olmadan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. UNCTAD (2024) raporuna göre küresel çapta bir kalkınma krizi vurgulanmaktadır. Bu kapsamda özellikle finansman açıklarının bu krizin merkezinde olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler için yıllık 4 trilyon dolarlık ek yatırım gerekliliği olduğu belirtilmektedir. Bu durum neticesinde özellikle gelişmekte olan ülkeler için ağır borç yükü oluşmakta ve finansman sorunu meydana gelmektedir. Dolayısıyla etkili bir kamu finansman yönetimi sağlanması için sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu kamu bütçesinin düzenlenmesi gerekmektedir.

Dervi vd. (2022: 1250) sürdürülebilir politikalar kapsamında kamu politikalarını ele aldıkları çalışmada yeşil finansal araçların önemine

dikkat çekmişlerdir. Yoshino vd. (2020) tarafından kamu finansmanının sürdürülebilir kalkınma için yeterli olmadığını daha fazla özel nitelikli yeşil finans ve yatırım amacıyla yeşil altyapı projelerinin önceliklendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Zhang vd. (2021), kamu finansmanında bürokrasinin neden olduğu belirsizliklerin yeşil büyüme göstergelerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca kamusal yeşil finansmanın, insan kaynaklarına ve yeşil Ar-Ge harcamalarına yapılan yatırımların yeşil ekonomik büyümeyi teşvik ettiği ifade edilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında kamu bütçe finansman araçları yeşil vergilendirme, kamu fonları, sübvansiyonlar, uluslararası fon kaynakları, yeşil krediler ve performansa dayalı finansmanlar şeklinde belirtilebilir.

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Kamu Bütçesi Finansman Araçları

Yeşil Vergi	Çevresel bozulmayı en aza indirmek ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek amacıyla, birey ya da kurumların çevresel kirlilik maliyetine katılımını ifade eder.
Kamu Fonları	Merkezi ve yerel yönetim bütçelerinde sürdürülebilir kalkınma için oluşturulan fonları kapsamaktadır.
Sübvansiyonlar	Yenilenebilir enerji yatırımları, enerji verimliliği ve çevre dostu teknoloji yatırımlarını desteklemek amacıyla mali destek sağlanmasıdır.
Uluslararası Fon Kaynakları	Küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla gerekli görülen ülkelere finansman desteği sağlanabilmektedir. Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility) ve Yeşil İklim Fonu (The Green Climate Fund) gibi uygulamalar buna örnek olarak verilebilir
Yeşil Krediler	Kamu bankaları ya da kamu destekli finans kurumlarınca sürdürülebilir kalkınma odaklı projelere kredi desteği sağlanabilmektedir.
Performansa Dayalı Finansmanlar	Sürdürülebilir kalkınma odaklı projelerin hedefleri doğrultusunda performanslarına bağlı olarak desteklenmesidir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında kamu bütçesi finansman yönetimine ilişkin olarak kamusal kaynakların şeffaf ve verimli bir şekilde kullanılması önem arz etmektedir. Ayrıca yeşil bütçeleme ve performans esaslı bütçeleme gibi uygulamalarla kamu bütçe finansman açığı kontrol altına alınabilmektedir. Böylelikle çevresel sürdürülebilirlik desteklenerek ekonomik ve sosyal açıdan adalet sağlanabilmektedir. Bunlara ek olarak küresel düzeyde geliştirilen yeşil finansman araçları ve sürdürülebilir mali

politikaların, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda önemli bir yeri olduğu belirtilebilir.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ KAPSAMINDA KAMU BÜTÇESİ VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR

Kamu bütçe uygulamalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında dönüştürülmesi uluslararası düzeyde kabul gören bir hedef olmaktadır. Bu kapsamda bütçe politikaları ve kamu mali yönetim sistemlerinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu hale getirilmesi amaçlanmaktadır (UNDP, 2020). Uluslararası uygulamalara bakıldığında Avrupa Birliği ülkelerinin kamu bütçe politikalarını sürdürülebilir kalkınma planları doğrultusunda uyumlaştırmada öncü bir rol üstlendiği belirtilebilir. Ayrıca Avrupa Birliği tarafından bütçe politikalarında sosyal ve çevresel uygulamalar teşvik edilerek, sürdürülebilir yatırımlar mali açıdan desteklenmektedir. Bununla birlikte Avrupa Yeşil Mutabakat kapsamında bütçe ve yatırım planlarına ekolojik sürdürülebilirlik gözetilerek destek sağlanmaktadır (European Commission, 2019). Uluslararası Para Fonu tarafından gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için önemli ölçüde finansman ihtiyacı olduğu belirtilmektedir (IMF, 2019). Bu duruma çözüm olarak Clements vd. (2013) vergi tabanının genişletilmesi, karbon fiyatlandırma mekanizmaları ve yeşil vergilendirmenin etkin bir şekilde kullanılmasını önermektedir.

Türkiye’de kamu bütçe politikalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlaştırılması kapsamında yeşil bütçeleme, çevresel ve sosyal faaliyetlerin bütçe sürecine dâhil edilmesi ile performans esaslı bütçeleme sürecinin kullanılması gibi uygulamalar yer almaktadır (Tepekule ve Köslü, 2023: 374). Ancak Türkiye’de özellikle finansman açığının kapatılması ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda kaynakların etkin bir şekilde kullanılması noktasında etkin bir şekilde politika geliştirilmesinin gerektiği belirtilebilir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bütçe politikalarına entegre edilmesinde İsveç’in öncü konumda olduğu söylenebilir. Bu kapsamda her bütçe kaleminin çevresel etkileri gözetilmekte ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri bütçe politikalarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (OECD, 2020). Buna ek olarak Almanya Federal Hükümeti tarafından yeşil tahviller ihraç edilmekte ve bunun neticesinde enerji verimliliği, doğal kaynakların korunması ve altyapı gibi projelerin finansmanı sağlanmaktadır (European Commission, (2019). Yeşil tahvil ihraç eden diğer Avrupa Birliği ülkeleri arasında Fransa ve Hollanda da yer almaktadır (Environmental Finance, 2021). Japonya ise enerji verimliliğini desteklemek amacıyla kamu

bütçesinden vergi indirimleri ve sübvansiyonlar sağlamaktadır. Böylelikle karbon emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir (Tanaka, 2011: 6532).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu bütçesi devletin belirli bir dönem için gelir ve harcamalarının düzenlendiği mali bir plan olarak belirtilebilir. Kamu bütçesi yönetiminin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyum süreci, mali disiplin ve etkin kaynak yönetiminin yanı sıra sosyal ve çevresel boyutlarda da kapsamlı bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan yeşil bütçeleme, performans esaslı bütçeleme ve hesap verilebilirlik gibi unsurların sürdürülebilir kalkınma kapsamında kamu bütçesi yönetiminde temel nitelikte yer edindiği söylenebilir. Bütçeleme sürecinde sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında kamu bütçesinin yönetimine ilişkin politika önerileri şu şekilde belirtilebilir:

- Kamu bütçesi süreçlerine sürdürülebilir kalkınma hedefleri entegre edilmeli,
- Yeşil bütçelemeye ilişkin standartlar belirlenerek bütçe sürecine dâhil edilmeli, kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanması sağlanmalı,
- Kamu harcama çıktıları izlenerek kaynakların kalkınma hedeflerine yönelik etkinliği artırılmalı,
- Bütçenin hazırlanması ve uygulanmasına yönelik şeffaflık ve hesap verilebilirlik sağlanmalı,
- Çevresel riskler bütçe politikalarına dâhil edilmeli,
- Uzun vadeli ve çok yıllık bütçeleme planlaması uygulamalarına yer verilerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sonuçları izlenmeli,
- Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uyum kapsamında kamu personellerinin bilgi ve becerilerinin artırılması sağlanmalı,
- Uluslararası işbirliği sağlanarak finansal kaynaklar etkin bir şekilde kullanılmalı

Kamu bütçesi yönetimi sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında hem çevresel hem de sosyal boyutları da kapsayan çok yönlü bir dönüşümü ifade etmektedir. Bu doğrultuda yeşil bütçeleme, performans esaslı bütçeleme ve etkili vergi politikalarıyla finansman sağlamada etkinlik artırılabilir. Böylelikle kamu bütçesi etkili politika uygulamaları kullanılarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sağlanmasında stratejik bir araç olarak kullanılabilecektir.

Kaynakça

- Akbeci, F. ve Uslu, H. (2021). “Sürdürülebilir Kalkınmada Kamu Bütçesinin Önemi: Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(4), 1030-1058.
- Altınöz, B. (2015). “Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Kamu Bütçesinin Önemi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 223-256.
- Avcı, B. S. (2022). “Türkiye’de Kamu Eğitim ve Sağlık Harcamaları ile Gelir Eşitsizliğinin İnsani Kalkınma Üzerine Etkisi”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 18(4), 1069-1088.
- Avcı, M. (2022). “OECD Ülkelerinde Yeşil Bütçe Girişimleri Ne Durumda? Kanıtların Değerlendirilmesi”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 20(46), 885-914.
- Clements, M. B. J., Coady, M. D., Fabrizio, M. S., Gupta, M. S., Alleyne, M. T. S. C., ve Sdravovich, M. C. A. (2013). “Energy Subsidy Reform: Lessons and Implications”. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2016/12/31/Energy-Subsidy-Reform-Lessons-and-Implications-PP4741>. (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2025).
- Costanza, R., Cumberland, J. H., Daly, H., Goodland, R., ve Norgaard, R. B. (1997). *An Introduction to Ecological Economics*. CRC Press.
- Dervi, U. D., Khan, A., Saba, I., Hassan, M. K., ve Paltrinieri, A. (2022). “Green and Socially Responsible Finance: Past, Present and Future”. *Managerial Finance*, 48(8), 1250-1278.
- Eğmir, R. T. (2019). Eğitim Harcamalarının Bölgesel Analizi. İ. Sağbaş (Ed.), *Kamu Harcamalarının Bölgesel Analizi* (ss. 47-64). Ekin Yayınevi: Bursa.
- Environmental Finance. (2021). *ESG Ratings Face Regulatory Ramp-Up*. <https://www.environmental-finance.com/content/analysis/esg-data-and-ratings-face-regulatory-ramp-up.html>. (Erişim tarihi: 18 Haziran 2025).
- European Commission (2019). *The European Green Deal*. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2025).
- Gonguet, F., Wendling, C., Aydın, O., ve Battersby, B. (2021). *Climate-Sensitive Management of Public Finances—“Green PFM”*. International Monetary Fund Climate Note, 2021/002.
- Guerrero, O. A. ve Castañeda, G. (2022). “How Does Government Expenditure Impact Sustainable Development? Studying The Multidimensional Link Between Budgets and Development Gaps.”. *Sustainability Science*, 17(3), 987-1007.
- Hege, E., Brimont, L., ve Pagnon, F. (2019). “Sustainable Development Goals and Indicators: Can they be Tools to Make National Budgets More Sustainable?”. *Public Sector Economics*, 43(4), 423-444.

- IMF. (2019). *Public Financial Management For The Sustainable Development Goals: A Tool For Development Cooperation Providers*. <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLs/SDG>. (Erişim tarihi: 03 Haziran 2025).
- Jianu, I. (2020). “*The Impact of Government Health and Education Expenditure on Income Inequality in European Union*”. <https://arxiv.org/abs/2007.11409>. (Erişim tarihi: 12 Nisan 2025).
- Kohlhaas, M. (1999). Green Budget Reform: Macroeconomic Impacts and Impacts on Innovation. K. Schlegelmilch (Ed.), *Green Budget Reform in Europe: Countries at the Forefront* (ss. 23-32). Springer Berlin Heidelberg: Berlin.
- La Torre, M., Leo, S., Palma, A. ve Zapata, J. D. S. (2024). “*Public Spending and Green Finance: A Systematic Literature Review*”. *Research in International Business and Finance*, 68, 102197.
- Lenschow, A. (2002). Greening the European Union: An Introduction. A. Lenschow (Ed.), *Environmental Policy Integration* (ss. 3-21). Earthscan Publications Ltd.
- OECD. (2020). *Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2020*. <https://www.oecd.org/gov/budgeting/budgeting-and-public-expenditures-in-oecd-countries-2020.htm>. (Erişim tarihi: 3 Haziran 2025).
- PateL, G. ve Annapoorna, M. S. (2019). “*Public Education Expenditure and Its Impact On Human Resource Development In India: An Empirical Analysis*”. *South Asian Journal of Human Resources Management*, 6(1), 97-109.
- Pearce, D. W. ve Turner, R. K. (1989). *Economics of Natural Resources and The Environment*. Johns Hopkins University Press.
- Pollitt, C. ve Bouckaert, G. (2017). *Public Management Reform: A Comparative Analysis—Into The Age of Austerity*. Oxford University Press.
- Psacharopoulos, G. ve Patrinos, H. A. (2018). “*Returns to Investment in Education: A Decennial Review of The Global Literature*”. *Education Economics*, 26(5), 445–458.
- Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
- Schlegelmilch, K. (1999). Introduction to The Green Budget Reform Seminar. K. Schlegelmilch (Ed.), *Green Budget Reform In Europe: Countries At The Forefront* (ss. 23-32). Springer Berlin Heidelberg: Berlin.
- Tanaka, K. (2011). “*Review of Policies and Measures for Energy Efficiency in Industry Sector*”. *Energy Policy*, 39(10), 6532-6550.
- Tepekule, U. ve Köslü, G. (2023). “*Yeşil Bütçeleme Yaklaşımı ve Performans Esaslı Program Bütçe Uygulaması: Türkiye İçin Bir Değerlendirme*”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 59, 373–406.

- UNCTAD. (2024). *Financing for Sustainable Development Report 2024*. <https://unctad.org/publication/financing-sustainable-development-report-2024>. (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2025).
- UNDP. (2020). *Budgeting for The Sustainable Development Goals: Aligning Domestic Budgets with The SDGs*. <https://sdgfinance.undp.org/sites/default/files/2024-04/UNDP%20Budgeting%20for%20the%20SDGs%20-%20Guidebook%20Nov%202020.pdf>. (Erişim tarihi: 15 Mayıs 2025).
- UNDP. (2022). *SDG Budgeting and Financing*. <https://www.undp.org/publications/sdg-budgeting-and-financing>. (Erişim tarihi: 16 Mayıs 2025).
- United Nations (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>. (Erişim tarihi: 17 Mart 2025).
- World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>. (Erişim tarihi: 20 Mart 2025).
- Yoshino, N., Taghizadeh-Hesary, F. ve Otsuka, M. (2021). “Covid-19 and Optimal Portfolio Selection for Investment in Sustainable Development Goals”. Finance Research Letters, 38, 101695.
- Zhang, D., Mohsin, M., Rasheed, A. K., Chang, Y. ve Taghizadeh-Hesary, F. (2021). “Public Spending and Green Economic Growth in BRI Region: Mediating Role of Green” finance. Energy Policy, 153, 112256.

